

Jurica Pavičić, novinar, kolumnist, filmski kritičar i p

KNJIŽEVNOST ZA ŠIRENJE DI

Jurica Pavičić poznati je hrvatski novinar, kolumnist, filmski kritičar i pisac te uvijek aktualan i zanimljiv sugovornik za bilo koji aspekt u kojem živi i stvara. No budući da je roman »Žena s drugog kata«, objavljen u izdanju Profila, gotovo frižak ispod tiskarskog stroja, posvetili smo mu dužnu pažnju u ovom razgovoru koji smo vodili na pulskom Sajmu knjiga, gdje je roman i predstavljen.

Je li trpeća šutnja glavni krivac za nedaće mediteranskog čovjeka, ako život u našem okruženju tumačimo kao što to sugerira vaš roman? Zašto vaši likovi ne znaju potražiti pomoć, izaći iz loše situacije dok su još u mogućnosti?

– Pa svi likovi u toj knjizi nešto su planirali. Imali su neke aspiracije, i one su bile racionalne, nisu bile sulude. Željeli su živjeti život na jedan način, ali to se iz raznih razloga nije dogodilo, ali htio sam da ti razlozi ne budu intersubjektivni, da im ne bude neka druga osoba kriva, nego okolnosti – bolest, ekonomska kriza i slično. To su okolnosti s kojima se ne možete svadati, one su naprosto tu i na koncu vode u život kakav niste planirali. I to je situacija u kojoj likovi jedno vrijeme trpe, a onda glavna junakinja iz toga iskoračuje.

Htio sam dobiti osobu koja ima određenu samosvijest, koja zna što hoće. Ona nije apsolutno patrijarhalna žena, ona je djelomice emancipirana, ali okolnosti je uvedu u takvu situaciju. Koja i nije najgora; nisam htio da ona bude apsolutno podčinjena nekom tiraninu, ali htio sam da se osjeća bačenom u jednu bezizlaznu situaciju iz koje onda kreće izlaziti na svoj način.

U gradnji priče uskraćujete čitatelju proces otkrivanja. Mi odmah saznajemo da je glavna junakinja ubila i da je u zatvoru na izdržavanju kazne, a tu su i druge slične situacije na nižim razinama. Kako ste se odlučili na taj model?

– To je jedan model koji imate i na filmu. Uzmite »Double Indemnity« (Dvostruka obmana) Billyja Wildera. Na početku ranjeni glavni junak ulazi u kancelariju, uzima diktafon i diktira šefu – Da, bio si u pravu, ja sam ubio toga i toga...

Mi smo previše vezani za samo jedan model krimića u kojem je ubojstvo, istražni proces i »whodunnit«, ali prostor igre je puno širi.

Motiv građevine

Zanimljiva je pozicija vašeg pripovjedača. Počinje skoro kao klasični sveznajući, ali vremenom prelazi na unutrašnju fokalizaciju glavne junakinje pa čitatelj više ne zna gdje počinje ona i njen unutrašnji monolog, a gdje pripovjedač. Kako ste došli do te pozicije pripovjedača?

– Moja ideja bila je da točka gledišta bude njena, da ona bude ovjerena nekakvom instancom sveznanja koje dolazi vremenskom distancom. Dakle ona pripovijeda, njen govor je hladan, jer ona ima i emocionalnu i svaku drugu distancu prema sebi i onome što se događalo. Ona čitatelja vodi na područje u kojem mu nije ugodno. Gotovo kao da je talac kojeg ste odveli na teren nelagode. Jednim se dijelom poistovjeti s njom, a isto-vremeno i snebiva nad junakinjom.

To je onda trebalo i jezično riješiti. Strašno mi je bilo važno da junakinjin glas i glas pripovjedača ne budu binarni, kao 0 i 1, jasno odvojeni, nego da između toga postoji područje sivog. To je trebalo provesti i gramatički i grafički. Zato sam ukinuo grafičke naznake za dijalog – da nisi siguran jesu li to »diktafon-

ski« dijalozi ili naknadno prepričavanje. To sam, uzgred, kao postupak pokupio iz genijalnog »Krvavog meridijana« Cormaca McCarthya.

U priči su jako važne građevine. Fokusirani smo na tri ključne: nedovršenu kuću na dva kata, zatvor i nedovršenu crkvu, svaku sa svojom pričom.

– Dodao bih i četvrtu: socijalističku stambenu zgradu u kojoj je glavna junakinja odrasla. Mene inače arhitektura zanima, a posebno to koliko mjesta na kojima ljudi žive i rade utječu na njihove živote. Česte su tako te zgrade na Mediteranu u kojima je jedna generacija izgradila katove za svoju djecu. U tome ima i nešto opresivno, jer planirate djeci život koji možda ne žele, ali s druge strane ta jaka, međupovezana mediteranska obitelj ima i dobrih strana: daje vam sigurnost i utočište u bolesti, samoći, dugovima i sličnom.

S druge strane tu su te socijalističke zgrade u kojima susjedi po 40 godina žive zajedno, pa je u njima gotovo način funkcioniranja sela gdje si susjedi nose punjene paprike i gdje nema prave privatnosti.

Što se crkve tiče, ona stvarno postoji na Drveniku Velom, malom težačkom otoku sa 130 stanovnika. U jednom trenutku desili su se neki novci i naručili su od jednog trogirskog arhitekta velebnu baroknu crkvu, ali onda je došla neka tadašnja kriza, nestalo je para pa je danas tamo samo taj ogromni šuplji portal s praznim prozorima, a tek iza njega je mala, stara, skromna crkvića koja je nadživjela onu veliku koja ju je trebala odmijeniti.

Uloga medija

Meni je to savršena metafora za mediteransku kulturu, gdje imaš neke razvojne modele koji su se činili kao budućnost, a onda su se zbog raznih okolnosti izjalovili. Imaš vinogradarstvo pa dode filoksera, imaš inudstriju pa dode tranzicija, sad imaš turizam pa je pitanje kad će to splasnuti. A hoće. Na neki način, to je usporedivo s likovima knjige i njihovim životima, velikim projektima koji se nisu dogodili.

Kaže pripovjedač na jednom mjestu, fokaliziran na glavnu junakinju: »Svijet je samo jedan, pravocrtan i jedini moguć, skup domina koji ruši domina, koji ruši daljnja domina«. Može li se nešto učiniti?

– Uf, to je pitanje za Coelha (smijeh). Stalno naglašavam da je taj glas glas glavne junakinje, a ona voli racionalizirati vlastitu krivicu, tako joj se lakše nositi s nedjelom.

Ali i njena bliska prijateljica slično rezonira, pa to ipak na neki način postaje etos romana.

– Da, ali i to je Brunino učitavanje, Bruna zamišlja što je u mozgu njene prijateljice. Htio sam Brunu napraviti inteligentnom, da ima samosvijest. Imala je uostalom i dugo vremena za razmišljanje, u zatvoru je. Dio te njene racionalizacije je i ovo o čemu govorite.

Romanom uvodite u fokus obične ljude koji u jednom trenutku postanu ubojice, o kojima onda svi

mi donosimo sudove samo na osnovu, recimo, jedne fotografije sa suđenja. Koliko smo pritom okrutni?

– Mene je tu zanimao i način na koji funkcioniraju mediji. Novine hrane ljude time da im krivca bacaju u ralje. Transfer afekta je izvrsna medijska roba. S druge strane, u kulturi slike ljudi formiraju dojam na osnovu mediatizirane prezentacije, slike... Sjećam se kad je bio slučaj Ane Magaš koliko su ljudi masovno komentirali činjenicu da je došla jako uređena i našminkana u sudnicu.

Tu je onda blizu i manipulacija, kad se objavljuju fotografije onih koje se ne simpatizira, o bilo kojem mediju da se radi, pa su onda »dobri« ujedno i lijepi, a »loši« iscereni i neugodni.

– Tako je. Kad je Tudman napravio glupost da se na onoj paradi pojavio u bijeloj uniformi, nikad više nije izašao u Newsweeku ili Timeu ilustriran drugom fotografijom, zato što je već bio u ladici diktatora, što je i bio, i onda ga tu staviš i gotovo.

Prostori slobode

Kad smo kod medija, vaš slučaj je zanimljiv, obzirom da ste u jednom trenutku prestali raditi za Slobodnu Dalmaciju, ali niste promijenili poslodavca nastavivši raditi za Jutarnji list. Jeste li prestajanjem rada za jedne novine riješili problem?

– Ja sam radio za dvije novine koje su se u jednom trenu obje našle pod sličnom vrstom pritiska. Jedna je pustila, druga se oprla. U Jutarnjem sam ostao pisati jer su kolege pokazali da žele zadržati svoju svjetonazorsku prepoznatljivost. U Slobodnoj se dogodilo to što se dogodilo, pri čemu ne želim da se ovo shvati kao neko moje lupanje po Slobodnoj. Ona ima odličnih novinara, i ja volim Slobodnu zato što je puna stvarnog života i zato što je pupčano vezana za prostor koji volim. Slobodna se izdvaja među hrvatskim novinama jer pršti stvarnim lokalnim životom, ni u jednoj novini ne nađem toliko tema kao u njoj. I meni je žao što više tamo ne pišem, ali stvarno nisam mogao dijeliti novinu s Tihomirom Dujmovićem.

Ja sam bio u poziciji da mogu tako presjeći stvar, za razliku od mnogih drugih mojih kolega.

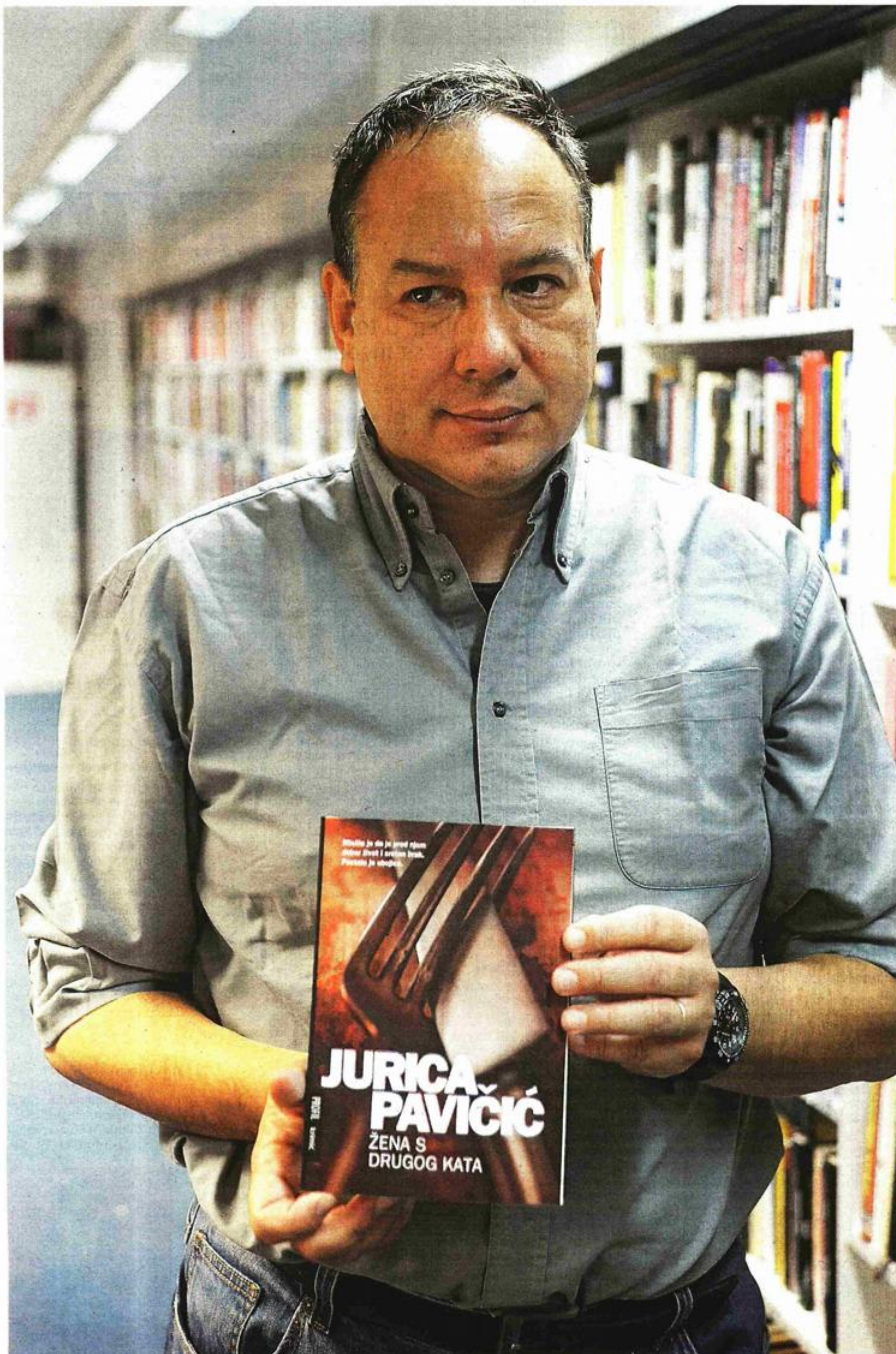
Ali ako se složimo oko tvrdnje Borisa Dežulovića da više ne možemo govoriti o slobodnim i nezavisnim medijima, nego eventualno o prostorima slobode unutar medija, onda ste vi propustili sačuvati taj prostor slobode u Slobodnoj.

– Možda ste u pravu, možda je to

Mislím da je glupo kroz književnost elaborirati političke, esejističke, društvenokritičke teme. Zašto bih, umjesto da objavim tekst koji sutra može vidjeti 100.000 ljudi, ja svoje ideje propagirao tako da ih širim kroz knjigu u kojoj će ih čitati hiljadu ljudi, i to za koju godinu?

sac, autor romana »Žena s drugog kata«

JE NAJLOŠIJE MJESTO RUŠTVENIH IDEJA

I u književnosti i u novinarstvu zanimaju me iste teme. Samo pristup mora biti drugačiji – Jurica Pavičić

bila i greška, ja sam se zato prvi put kad se to dogodilo predomislio, ali drugi put sam morao biti principijelan da ne ispadne da sam se solidarizirao s poznatijim kolegom, a s manje poznatim nisam.

Tri aspekta kuhanja

Obzirom da ste i filmski kritičar, vaša pozicija nekoga tko se bavi pisanjem je složena, pa me zanima koliko napora ulažete u to da odijelite te slojeve pisanja pa da se u spisateljskom tekstu ne vidi novinar ili kritičar?

– U prvim knjigama to mi nije toliko uspijevalo; zato danas mislim da nisu bile u toj mjeri dobre. Sad kuditkamo više pazim na to da u prozi suzbijem »publicistički« glas. Kad smo finalizirali knjigu, tražio sam od urednice Adriane Piteše da, kad god prepozna moj glas, glas Jurice Pavičića, da to skine, baci van. Mislim da je glupo kroz književnost elaborirati političke, esejističke, društvenokritičke teme. Pogotovo je to glupo nekome tko kao ja ima prostor u mainstream medijima. Zašto bih umjesto da objavim tekst koji sutra može vidjeti 100.000 ljudi, ja svoje ideje propagirao tako da ih širim kroz medij u kojem će ih čitati hiljadu ljudi, i to za koju godinu? Književnost je najnepodesnije i najneefikasnije mjesto za širenje društvenih ideja.

Ali istina je da me zanimaju iste teme i u književnosti i u novinarstvu. Samo pristup mora biti drugačiji; treba slušati razinu vijesti i probati ići na ljudsku dramu i ono što se u pozadini »vijesti za prvu stranu« događa s likovima.

U knjizi je važno kuhanje, ali ne kao pomodarsko inzistiranje na kuhanju kao načinu života, nego kuhanje koje odražava poziciju moći. Ono uspostavlja hijerarhiju moći u zajednici koja može biti kuća ili zatvor. Na koji način?

– Tri su aspekta kuhanja u romanu: u kući, u zatvoru i u turizmu. I tu je sad ovo što ste primijetili, ideju kuhanja kao posjedovanja moći. Onaj tko kuha djeluje na tijelo onih koji jedu, on ih može i otrovati, pa doslovno ima moć nad njihovim životima, a onda ta moć može postati i socijalna moć. U višegeneracijskim kućanstvima, žena koja kuha vlada. To je sociokulturni marker; pokazuje tko je meštar u kući.

Osim što je u knjizi riječ o jelima koja se na Mediteranu jedu svakodnevno, a ne o molekularnim eksperimentima, vi najveću pozornost posvećujete početku pripreme. Što vam u tom kontekstu znači slika, a onda i miris kapule koja se prži na maslinovom ulju?

– Za početak to je jedan od najljepših mirisa koji postoje, miris šufigane kapule. Osim toga, uvijek se zaboravlja da je kuhanje i manualni rad u kojem se siječe, kida, trijebi. Ana Ugarković jednom je lijepo rekla da u kuhanju može prepoznati muški i ženski koncept. Muški je u zadivljavanju, egotripaškom lovu na aplauz, dok žene kreću od ideje da te nahrane. Moja junakinja hrani ljude na dnevnoj bazi.

Obzirom da je u romanu puno kuhanja i jela, hoćete li možda nahraniti publiku nekom kuharicom »žene s drugog kata«?

– Mislim da bi to bila jedna dosta banalna kuharica, skup recepata koji se mogu naći na sto mjesta, tako da nisam siguran da bi to imalo puno smisla (smijeh).

Davor MANDIĆ